

ИЗВЕСТИЯ
НА
ВАРНЕНСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО
В ГР. СТАЛИН

КНИГА VIII

BULLETIN
DE LA SOCIETE ARCHEOLOGIQUE A VARNA

TOME VIII

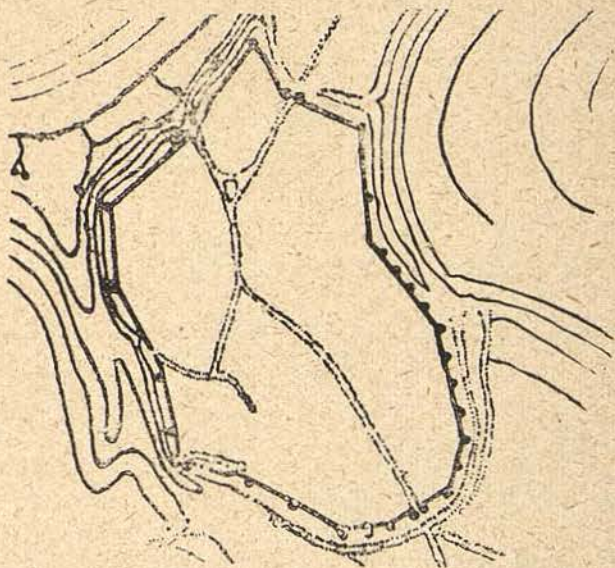
ВОДНИЯТ РЕЗЕРВОАР И КАПТАЖ ПРИ КРЕПОСТТА АБРИТ

от

Милко Мирчев

На 2 км сев.зап. от с. Добрин и 2½ км югоизт. от с. Абрит, върху една оградена от три страни равнина, слабо наклонена на север, се намират развалини от стара крепост, известна по името Аптаатско кале, Добрин кале или само Калето. В IX Известия на Руския Арх. Институт К. Шкорпил напълно сполучливо отъждествява тая крепост с римската крепост Абритус, чието име е свързано в историята с император Деций, който намерил смъртта си в околностите на крепостта в сражение с нахлулите в 251 г. готи (фиг. 148).

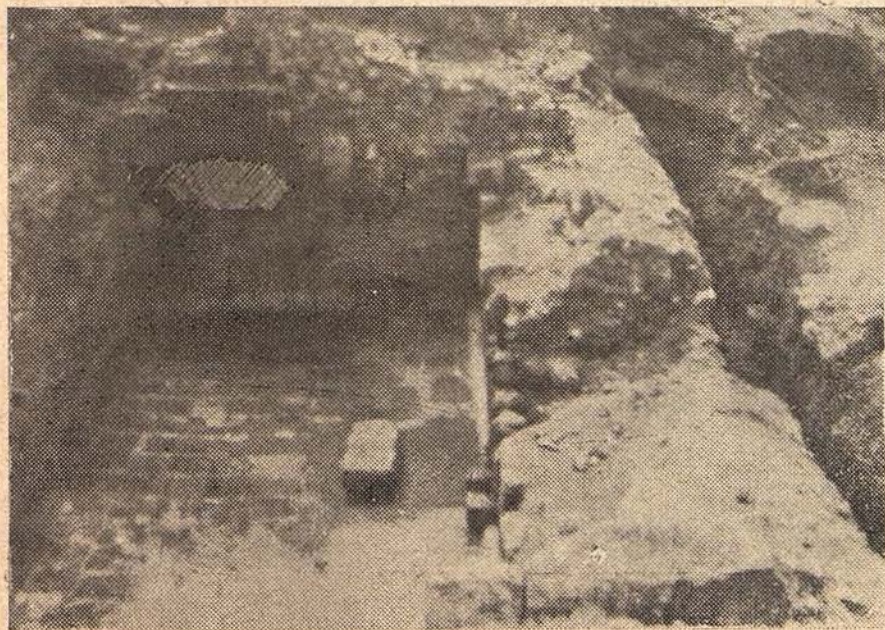
Прен 1910 г. Варненското археол. д-во предприело разкопки в крепостта. Изкопаните паметници — архитектурни детайли — са били донесени в музея и сега се съхраняват там, но обстановката на намирането им, точният им произход и изобщо резултатите от тия разкопки останаха неизвестни. В последните години преди присъединяването на южна Добруджа към България ромъните са организирали разкопки от голям мащаб, но за резултата и от тия разкопки не ни е известно нищо. По настоящем от крепостта е останало много малко. Крепостните стени и кули личат от купищата дребни камъни и хоросан. Откритите при разкопките в крепостта основи на сгради сега едва личат по изкопите, останали след изваждането на основните камъни. В това състояние се намират и останките от базиликата, открита от Шкорпил. Цялата крепост днес прилича на

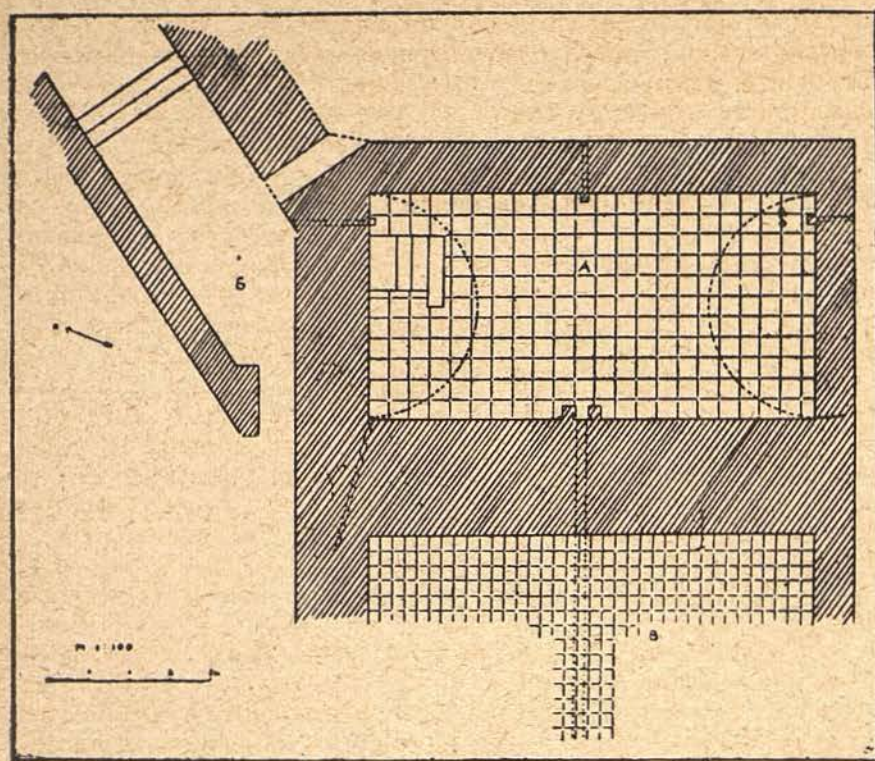
Фиг. 148. План на крепостта Абрит
Fig. 148. Grundriss der Festung Abritus

обширна каменоломня, благодарение на безпрепятственото вадене на камъни от населението на цялата околност за стопански нужди или от иманярски интерес. Обявяването през 1949 г. на крепостта за народна старина и проектираното залесяване на нейната непосредствена околност може би ще спре по-нататъшното ѝ разрушаване.

Построяването на крепостта на това място в безводна Добруджа е било свързано със сравнително изобилните извори, изтичащи в подножието на сев. зап. склонове на крепостното плато. С тези извори и подпочвени води са свързани много местни легенди. В описанието на крепостта в ИРАИ IX Шкорпил говори за съществуването на 5 чешми и един периодически избликващ извор. Тези чешми съществуват и до сега и тяхната вода дава начало на малка речичка,

Фиг. 149. Римският резервоар при Абрит
Fig. 149. Der römische Reservoir bei Abritus

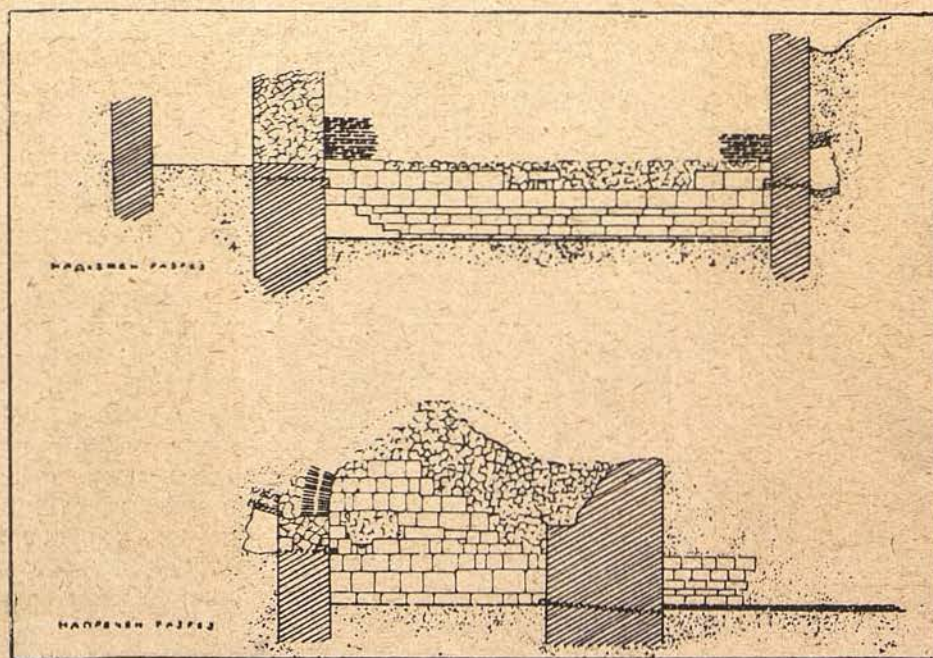

Фиг. 150. План на резервоара
Fig. 150. Grundriss des Reservoirs

на дебелина. Така западната и южна стена са най-тънки — 0.93 м и 1.25 м, защото натискът на водната маса в басейна се уравновесява с външното налягане на терена. Същото може да се каже и за изт. стена, която е дебела 1.6 м. Най-дебела е северната стена — 2.8 м, защото зад нея пространството е празно. Източната и западната стена са удължени в северна посока и ограждат помещението за чешмите (Б). Резервоарът е граден от добре огладени варовикови квадри, наредени в правилни, добре свързани помежду си редове, почти без fugи между тях. Споени са с хоросан с много ситно счукана керемиди. Подът е постлан с големи квадратни глинени плочи със страна 0.5 м. Подът и стените на резервоара не са измазани. С дебел слой е замазан само образувалият се ръб

която в миналото е движела и мелница. Сега водата е намаляла и с нея едва се поливат близките зеленчукови градини.

През 1949 г. Дирекцията на водоснабдяването на Добруджа, която има за задача издирването и каптирането на всички подпочвени води, при проучване водите в низината под Абритското кале направи едно интересно откритие. При проследяване на водата на последната сев.изт. чешма на около 50 м от нея към склона работниците се натъкнаха на солидна каменна постройка. Продължилите под наблюдението и указанията на Народния музей в Сталин разкопавания откриха стар римски резервоар (фиг. 149). Водата в тоя резервоар се събира от каптажа, който се намира непосредствено до резервоара зад южната и западната му стена. Резервоарът, който е вграден в северния склон, представлява правоъгълна камера с посока изт.—зап., с вътрешни размери—дълж. 10.8 м и шир. 5.3 м (А) (фиг. 150 и 151). Стените на резервоара са с различ-

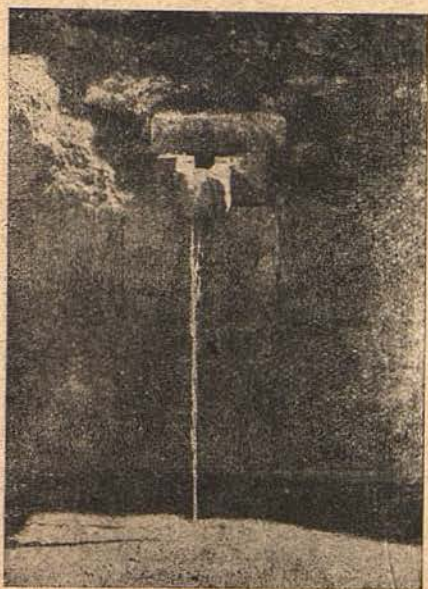

Фиг. 151. Надлъжен и напречен разрез на резервоара
Fig. 151. Längs- u. Querschnitt des Reservoirs

между пода и стените. На височина 2.2 м от пода е започвал полуцилиндричният сводест покрив на резервоара, граден от квадратни тухли, споени с дебел пласт хоросан. Цялата вътрешна височина на резервоара е 4.9 м. Каптажът, който, както казахме, е зад южната и западна стена, прибира подземните води, изтичащи от пластовете глинести шисти на отсечения склон. Самият каптаж представлява тесен коридор, широк 0.7 м и висок около 1 м, наполовина вдълбан в скалата. Дъното на каптажния коридор е на около 1.2 м от дъното на резервоара. Отгоре коридорът е покрит с груби неправилни варовикови плочи, единият край на които е опрян в терена, а другият върху основата на свода. Събраната вода в каптажа се излива в резервоара чрез три нарочно издялани от един варовиков блок улеи (фиг. 152), разположени на източната, южната и западна стена. Водата която изтича през източния улей, минава под пода на съседното до резервоара помещение (В). За пълното изпразване на водата от резервоара, за неговото, по всяка вероятност, периодично почистване, в средата на северната стена, на самото дъно, е направен специален отвор с добре изработено устие отвътре. Огочният канал минава през дебелината на стената и продължава под тухления под на помещение В. Отворът на канала се затварял отвътре с две тухли, поставени отвесно в нарочен жлеб и споени с хоросан. Сега тухлите са избити. Водата в резервоара след напълването му се изтичала през един отвор (фиг. 153) в сев. източния ъгъл, на височина 1.3 м от дъното на резервоара, и през канал, минаващ косо през северната стена, е продължавала, по всяка вероятност, по дебелината на издадената източна стена на помещението В и е подхранвала чешмите, които сигурно са били разположени от вътрешната страна на същата стена. Подобен отвор в северозападния ъгъл на резервоара не се намери и от това можем да смятаме, че на западната удължена стена чешми не е имало.

За влизане в резервоара е имало врата, по всяка вероятност, на източната стена, която сега заедно с цялата горна надземна част на стената е съборена. Доказателство за това е стълбата, която се е намирала вътре в резервоара, от която е останало само най-долното стъпало, представляващо един каменен блок. Стъпало от същата стара стълба е може би каменният блок, намиращ се сега посред резервоара. Сега съществуващата стълба (фиг. 154) от 4 стъпала, висока 1.2 м и широка 1.8 м е строена доста грубо и небрежно от лошо одялани камъни и по градежа си се отличава рязко от градежа на резервоара. Тя е строена изглежда по-късно, когато резервоарът и външните чешми били развалени и населението е черпело вода направо от вътрешните улеи.

Отвън, покрай източната стена на резервоара, в северозападна посока се очертава изсечен в склона коридор, широк 3 м (џ). От двете страни коридорът е ограден със стени, високи над 3 м и дебели дясната 1.9 м, а лявата 0.8 м. Коридорът чрез последователните площадки, издигнати една над друга с по няколко стъпала, постепенно е извеждал към крепостта. Подъ на коридора е от хоросан и трамбована пръст. За сега той е разчистен само на протежение 6 м, като са открити първата площадка, чието ниво е на 1.7 м от дъното на резервоара, и част от втората (фиг. 155). На дясната стена на коридора, на 0.5 м от външния югоизточен ъгъл на резер-

Фиг. 152. Устие за пълнене на резервоара
Fig. 152. Öffnung für die Füllung des Reservoirs

Фиг. 153. Отвор за подхранване на чешмите
Fig. 153. Öffnung für die Wasserleitungen

Фиг. 154. Вход и стълба за резервоара
Fig. 154. Eingang und Treppe zum
Reservoir

при Валент в 378 г. и през целия период на преселението на народите крепостта изглежда е запустяла и резервоарът изцяло се е затрупал. При възстановяването на крепостта по времето на Юстиниана, както споменава Прокопий IV, 11, резервоарът изглежда не е бил възстановен, защото, докато гле на крепостта находките на византийски монети изобилствуват, тук, поне при досегашните разкопки, такива монети не се оказаха.

При разкопките, които трябва да продължат в бъдеще, ще трябва да се очисти помещението на чешмите и да се освободи от пръст коридорът, извеждащ към крепостта. Проследеният коридор ще покаже дали за чешмите се е слизало през северната незащитена крепостна порта, както предполага К. Шкорпил, или за тях се е слизало през североизточната порта през мястото, което сега се нарича Клисе-бурун.

Фиг. 155. Стъпаловиден коридор, извеждащ
към крепостта
Fig. 155. Stufenartiger Korridor nach der
Festung hinaufführend

воара, е оставен малък вход с грижливо иззидана врата (фиг. 156), висока 0.9 м и широка 0.7 м, който косо през дебелината на стената извежда в каптажния коридор. Съществуването на този вход е давал възможност за периодично прочистване на каптажното дъно и улеите. Лявата подпорна стена на коридора в долния край се приближава до източната стена на резервоара и образува с нея тесен проход, широк 0.9 м, през който се е минавало, за да се отиде до отделението с чешмите. Това отделение (В) е почти неракопно. Направен е само един широк прорез, който извежда точно на средата на северната стена на резервоара, а също така на широко е открита отвън и цялата сев. стена. Подът на това отделение е постлан с правоъгълни тухли 0.36×0.30 м в три пласта един върху друг, споени с пластове хоросан.

По своята солидна и внимателна изработка, характерна и за цялата Абриска крепост, и по намерените в изкопани монети, които датират от Антонин Пий (139—161) г. до Констанций (323—361 г.), можем да смятаме, че откритият воден резервоар е строен по времето, когато е била издигната и самата крепост, и е бил разрушен може би заедно със завземане на крепостта след несполучливата битка на император Деций срещу готите в 251 г. След това само резервоарът без външното отделение с чешмите, което е било сигурно повредено, е продължил да служи на населението в крепостта и близкото селище, като тогава е била направена и по-късната стълба в резервоара. След последното нахлуване на готите

Фиг. 156. Вход за каптажа на резервоара
Fig. 156. Eingang zur Kaplage des
Reservoirs

EIN RÖMISCHE RESERVOIR BEI ABRITUS

von

Milko Mirtschew

Im Jahre 1949 wurde am nord-westlichen Fussabhang der Höchene, worauf sich die Festung Abritus erhebt (Fig. 148), neben dem Dorfe Dobrin — Bez. Tölbuchin, ein Wasserreservoir mit einer Kaptage dazu entdeckt (Fig. 149). Das Reservoir ist eine rechteckige Kammer, 10·8 m lang, 5·3 m breit (Fig. 150). Die Reservoirmauern, die verschieden dick sind, sind aus glatt gehauten Blocks ausgemauert, mit rotem Mörtel verbunden, fast ohne Fugen. Der Boden ist mit viereckigen Ziegeln bedeckt. Die Mauern und der Boden sind nicht angeworfen. Das Reservoir war mit einem halbzyklischen Gewölbe bedeckt, mit innerer Höhe 4·90 m, gemauert aus viereckigen Ziegeln. Die Ost- und Westmauern sind in südlicher Richtung verlängert und umgeben die Wasserleitungsstätte (Fig. 151). Ins Reservoir trat man durch eine Tür an der Ostmauer ein, wo eine Treppe war (Fig. 152). Zur vollständigen Ausleerung des Reservoirs ist auf dem Grundboden der Südseite eine Öffnung. Das Wasser floss zu der Wasserleitungen durch eine Öffnung (Fig. 153), die 1·3 m vom Boden entfernt ist, in die n.-östliche Ecke des Reservoirs hinab. Das Reservoir selbst wurde durch 3 Öffnungen an der Ost-, Süd- und Westmauer gefüllt, durch welche das in der Kaptage gesammelte Wasser hinabfloss (Fig. 154). Die Kaptage ist hinter der Süd- und Westmauer des Reservoirs eingelegt. Man trat in die Kaptage durch eine kleine Tür (Fig. 155), welche sich am Anfang des von beiden Seiten umgemauerten stufenartigen Koridors (Fig. 156), 3 m breit, befindet und nach der Festung hinaufführte. Vom Koridor ging man durch einen schmalen Gang in die Wasserleitungsabteilung hinein. Diese Abteilung, die noch nicht ausgegraben ist, ist mit viereckigen Ziegeln in 3 Schichten belegt. Das Reservoir ist wahrscheinlich gleichzeitig mit der Festung gebaut worden. Vermutlich ist es zur Zeit der Besetzung der Festung von den Goten im Jahre 251 eingestürzt, doch das Reservoir war ohne das Wasserleitungsabteil, bis zum 4. Jahrh. zu benützen. Bei der Wiederherstellung der Festung zur Zeit des Justinianus vermutet man, dass das Reservoir nicht verbessert wurde, denn bis zu den heutigen Forschungen sind weder Spuren von Restauration entdeckt, noch bysantinische Münzen gefunden, welche in Fülle in der Festung gefunden werden.
